

Arcadi Oliveres, una economia per a les persones

JOAQUIM SEMPÈRE

Professor emèrit de la Universitat de Barcelona

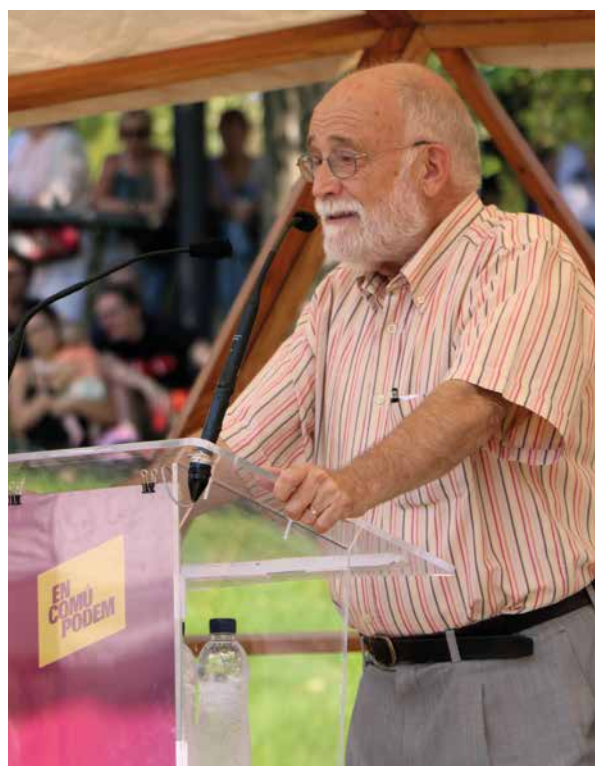
jsemperecar@gmail.com

TERMINÀLIA 23 (2021): 70-68 · DOI: 10.2436/20.2503.01.163

ISSN: 2013-6692 (impresa); 2013-6706 (electrònica)

<http://terminalia.iec.cat>

«**B**anca ètica», diu l’Arcadi Oliveres, «és un dels meus oxímorons preferits». La ironia era una de les armes de l’Arcadi i, com ens mostra l’exemple, podia ser ironia filològica. El mot banca evoca, efectivament, manipulació, interessos abusius, robatori impune. És conegut que a l’edat mitjana europea l’interès que es cobrava per prestar diners —que rebia el nom de usura— era considerat immoral. No es concebia que el diner infantés diner, com fa la gallina amb els pollets. Tanmateix, l’Arcadi, malgrat la ironia, es va implicar en opcions ètiques de finançament, algunes de caràcter cooperatiu, com Coop57. Algunes persones somriuen quan es parla de «finances sense ànim de lucre», com si fos una contradicció en els termes, amb la suposició que manejar diners sempre comporta afany de guany. Obliden que les caixes d’estalvis es van crear fa poc més de cent anys com a entitats financeres sense ànim de lucre: els seus estatuts els obligaven a destinar els guanys eventuals a finalitats socials i culturals. Els beneficis no anaven a parar a la butxaca de ningú, la qual cosa no exclouia que els directius n’obtinguessin avantatges (per exemple, en forma de poder social). Ara ens sembla un exotisme. Però una banca sense afany de lucre, una banca ètica, ha existit a casa nostra. Títol d’utopies, de vegades, idees que resulten irreal

Font: En Comu Podem, Wikimedia

Arcadi Oliveres i Boadella, 11 de setembre de 2016

Una economia per a les persones. Paraules de l’Arcadi Oliveres

JOAQUIM SEMPÈRE

pel fet de no saber mirar bé la realitat que ens envolta o de perdre la memòria col·lectiva.

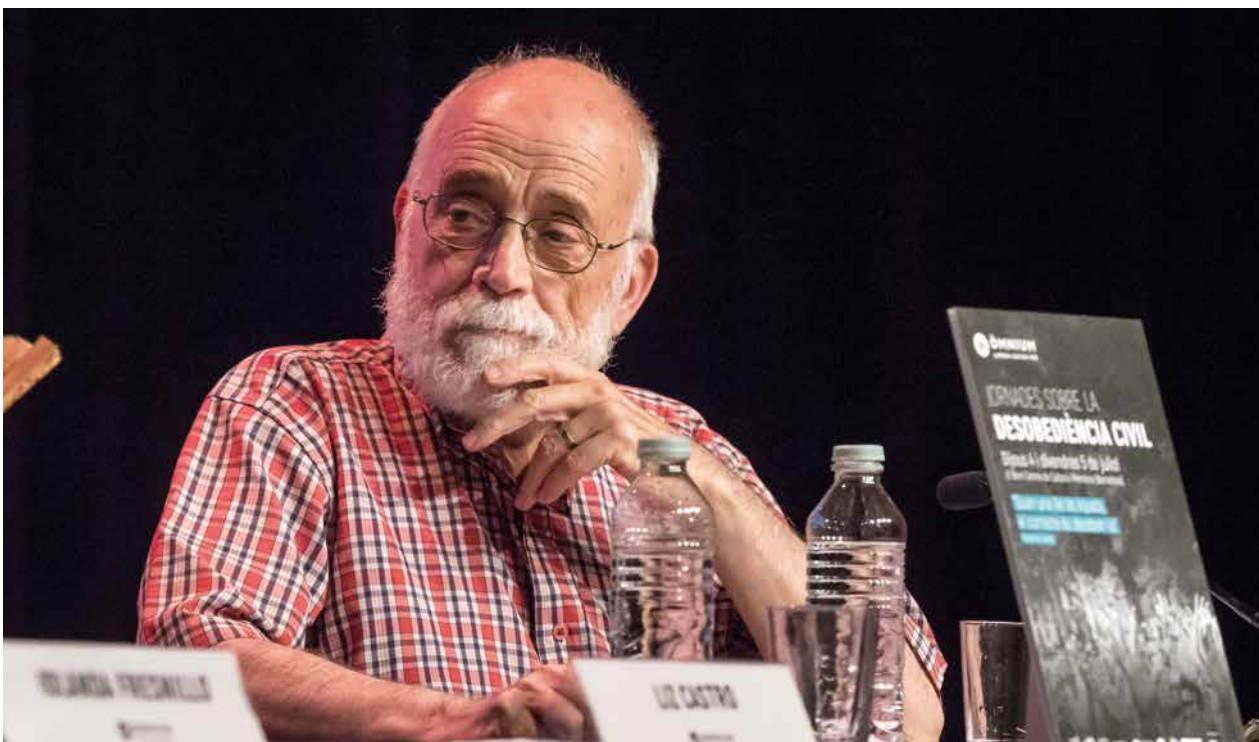
L’Arcadi Oliveres va defensar moltes causes nobles: el pacifisme contra el militarisme i les guerres, l’objectiu de consciència al servei militar obligatori, la desobediència civil pacífica inspirada en Gandhi, la solidaritat amb el tercer món, la protecció dels immigrants sense papers, el cooperativisme, l’economia social i solidària, i tantes altres causes que tenen totes en comú la defensa dels més vulnerables —i vulnerats— i el caràcter dialogant i pacífic dels combats. Va estar amb els indignats del 15M a la plaça de Catalunya, a Barcelona, en defensa d’una millora de les institucions coixes en què vivim: «aquesta democràcia no ens representa».

De les moltes coses que es poden dir de l’Arcadi, vull subratllar un aspecte de la democràcia al qual va donar molta importància: la democràcia econòmica. «Allà on la democràcia és quasi inexistent és en el món econòmic», va proclamar parlant d’un règim que qualificava sense embuts de «criminal i assassí»: el capitalisme.

El seu pensament sobre el tema es resumeix en un paràgraf de les seves *Paraules* on no es limita a condemnar, sinó que ofereix sortides. Parlant del Fòrum Social Mundial, contra la globalització capitalista, va proposar «sistemes alternatius, sistemes que en el vessant econòmic conformarien el món de l’economia social i solidària, que anteposa la persona al capital, i també l’anomenada *economia per la vida*, amb valors com ara la democràcia, l’arrelament al territori, la sostenibilitat o l’horitzontalitat, i és que per anar destronant aquest

capitalisme cal anar creant quelcom alternatiu. [...] [C]al anar bastint un sistema d’economia que permeti la participació de la gent, que situï les persones al centre, que no només estigui pels beneficis desmesurats, que protegeixi el planeta, que faci del treball una activitat digna, que no permeti el lucre financer, que generi relacions dignes, que permeti el treball per a tothom, que lluiti per l’equitat i els drets de les dones, que faci economia de proximitat».

L’Arcadi va lluitar amb la paraula, però també amb l’acció. Els anys noranta del segle passat, vaig participar amb ell en un intent modestíssim de construcció d’alternativa. Com a dirigent de Justícia i Pau, va entrar en contacte amb el comitè d’empresa de la fàbrica d’armes Santa Bàrbara, del País Basc. La idea era elaborar un projecte de reconversió industrial que permetés als treballadors guanyar-se la vida sense fabricar eines de matar persones. Alguns líders sindicals, que experimentaven el malestar moral de viure d’aquell treball, van acceptar el diàleg i es van estudiar possibles sortides. La iniciativa va fracassar. Era difícil trobar mercats per a altres productes i molts treballadors tenien por d’una aventura incerta que els podia fer perdre un lloc de treball segur. El més desmoralitzador, però, és que la direcció de l’empresa, que era de titularitat pública, no va acceptar el desafiament. En qualsevol cas, aquesta anècdota il·lustra clarament la visió humanista que tenia l’Arcadi de l’economia. Els treballadors, per a ell, no sols han de tenir poder de decisió sobre el que fan, sinó que també han de poder dedicar la seva vida laboral a activitats amb sentit. Massa sovint la gent treba-

Font: Omnium Cultural, Wikimedia

6 de juliol de 2019, Jornades sobre la Desobediència Civil

lladora es veu condemnada a acceptar qualsevol feina que li proporcioni uns ingressos, havent de desviar la mirada d’allò que es veuen obligats a fer sense haver-ho pogut escollir.

Per això, l’Arcadi era defensor del cooperativisme. A diferència d’una empresa privada capitalista, en què una o poques persones tenen la propietat i d’altres hi posen el treball, en una empresa cooperativa propietat i treball van junts. Els socis-treballadors hi aporten el treball i, alhora, participen mancomunadament de la propietat, tot i que cada soci pot retirar-se de l’empresa enduent-se la part de capital que hi té invertida. Les decisions les prenen els socis-treballadors en assemblea general; hi ha òrgans delegats que gestionen el dia a dia, però el poder decisorí resideix en el conjunt dels treballadors. Amb la peculiaritat que el vot és personal, i no (com passa en una societat anònima) proporcional als diners invertits: una persona, un vot, com en el règim representatiu de la democràcia, en què el vot de cadascú té el mateix pes, siguis ric o pobre. En general, es constata que les cooperatives no busquen el màxim benefici. El seu objectiu central és guanyar-se la vida dignament, no fer negoci. La seva prioritat, mantenir els llocs de treball. La seva virtut, la prudència en la política d’inver-

sions, per assegurar la continuïtat de l’empresa. Com tota cosa humana, els cooperativistes poden cometre errors o ser víctimes d’un mercat volàtil i poden fracassar. Però és clar que les cooperatives són un model empresarial de referència en tot projecte de democràcia econòmica.

I, a propòsit d’això, busqueu en diferents diccionaris la paraula *empresa*. Podeu trobar-hi sorpreses. Per exemple, al de la Real Academia Española (2001, 22a edició): «Unidad de organización dedicada a actividades industriales, comerciales o de prestación de servicios con fines lucrativos». Segons aquesta definició, Renfe o Correos, que no tenen finalitats lucratives, sinó de servei a la ciutadania —i per això necessiten suport financer de l’Estat a fons perdut—, no serien empreses. Qui hagi redactat aquesta definició està impregnat dels valors del sistema. Una empresa és un equip de persones organitzades per oferir productes o serveis, amb independència del paper que hi tingui el guany.

Alerta, doncs, a l’ús que fem de les paraules: se’ns hi poden «colar» inadvertidament significats no volguts. Per això és tan important eixamplar l’angle de visió quan contemplem la nostra realitat social i econòmica. L’Arcadi, en això, va ser un mestre. ✿

JOAQUIM SEMPÈRE

Professor emèrit de sociologia a la Universitat de Barcelona, especialista en decreixement, conflictes socioecològics i necessitats humanes. Doctor en filosofia per la Universitat de Barcelona i llicenciat en sociologia per la Universitat de París X, està

vinculat al Grup de Recerca en Territori, Població i Ciutadania (TERRIPOC). Entre moltes altres obres, ha publicat *Mejor con menos. Necesidades, explosión consumista y crisis ecológica* (2009) i *Las cenizas de Prometeo. Transición energética y socialismo* (2018).